

Погоджено
Голова первинної
профспілкової організації
К. І. Серета
Голова студентської ради
Д. В. Старцев

Затверджено
рішенням Вченої ради ХНУМ
від 02 лютого 2017 р.
Голова Вченої ради, ректор
ХНУМ імені І. П. Котляревського
Т. Б. Веркина

Правила
призначення академічних стипендій в
Харківському національному університеті мистецтв
імені І. П. Котляревського

1. Ці Правила розроблені відповідно до чинного законодавства України про освіту, «Порядку призначення і виплати стипендій», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання стипендіального забезпечення» від 28.12.2016 № 1050, «Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для виплати соціальних стипендій студентам (курсантам) вищих навчальних закладів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання виплати соціальних стипендій студентам (курсантам) вищих навчальних закладів» від 28.12.2016 № 1045 постанови Кабінету Міністрів України «Про розміри стипендій у державних та комунальних навчальних закладах, наукових установах від 28.12.2016 № 1047, Статуту університету, затвердженого наказом Міністерства культури України від 21.12.2016 № 1212, Положення «Про організацію освітнього процесу в Харківському національному університеті мистецтв імені І. П. Котляревського».

1. Дія цих Правил поширюється на осіб, які навчаються у ХНУМ імені І. П. Котляревського за державним замовленням за рахунок коштів загального фонду державного бюджету, а саме:

- студентів денної форми навчання;
- слухачів підготовчого відділення;
- аспірантів, асистентів-стажистів і докторантів, які навчаються за денною формою навчання.

2. Студентам, слухачам підготовчого відділення, асистентам-стажистам, аспірантам і докторантам, які навчаються згідно з угодами, укладеними між ХНУМ імені І. П. Котляревського та фізичними або юридичними особами, стипендії можуть виплачуватися за рахунок коштів таких осіб, якщо це передбачено умовами укладеної угоди.

3. На загальних підставах відповідно до цих Правил здійснюються призначення і виплата академічних стипендій студентам, аспірантам, докторантам з числа іноземців та осіб без громадянства, які постійно проживають в Україні, осіб, яким надано статус біженця в Україні, осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, осіб, яким надано статус закордонного українця, які перебувають в Україні на законних підставах, у разі, коли здобуття ними вищої освіти здійснюється в межах квот, визначених Кабінетом Міністрів України.

Призначення і виплата стипендій студентам, аспірантам, докторантам, які є іноземцями і навчаються в ХНУМ імені І. П. Котляревського відповідно до

міжнародних договорів України або актів Кабінету Міністрів України, здійснюються відповідно до зазначених документів.

4. Особам, визначеним пунктом 1 цього Порядку, призначаються такі стипендії:

- 1) академічні – за результатами навчання в Університеті;
- 2) соціальні — на підставі законів, що встановлюють державні пільги і гарантії щодо призначення соціальних стипендій для окремих категорій громадян.

2. Стипендіальна комісія

2.1. Для вирішення питань щодо призначення та позбавлення академічної або соціальної стипендії (у тому числі спірних), надання матеріальної допомоги студентам, слухачам підготовчого відділення, асистентам-стажистам, аспірантам та докторантам, заохочення кращих з них за успіхи у навчанні, участь у творчій, громадській, спортивній і науковій діяльності наказом ректора утворюється стипендіальна комісія.

2.2. До складу стипендіальної комісії університету входять: ректор (голова комісії), перший проректор (заступник голови комісії), проректор з навчально-виховної роботи, головний бухгалтер, декани факультетів, начальник навчального відділу, голова профспілкової організації, голова студентської ради та представники органів студентського самоврядування університету у кількості, що становить не менше ніж 50 відсотків складу стипендіальної комісії.

2.3. У своїй роботі стипендіальна комісія університету керується законами та іншими нормативно-правовими актами, що визначають права і обов'язки осіб, які навчаються, цими Правилами, Статутом ХНУМ імені І. П. Котляревського.

За поданням стипендіальної комісії ректор ХНУМ імені І. П. Котляревського затверджує реєстр осіб, яким призначаються стипендії, в разі, коли рішення стипендіальної комісії не суперечить вимогам законодавства, Статуту університету та цим Правилам.

2.4. Стипендії виплачуються один раз на місяць. Академічна стипендія призначається з першого числа місяця, що настає після закінчення семестрового контролю згідно з навчальним планом, на період до визначення результатів наступного семестрового контролю.

У разі, коли строк закінчення навчання особи, яка отримує академічну або соціальну стипендію, настає до закінчення місяця або стипендіат вибуває з навчального закладу до закінчення строку навчання, їм виплачується стипендія у повному обсязі за останній місяць навчання.

У період тимчасової непрацездатності, підтвердженої довідкою закладу охорони здоров'я, особа отримує академічну або соціальну стипендію у призначеному їй розмірі.

На час проходження практики або провадження іншої трудової діяльності з дозволу навчального закладу стипендіат зберігає право на отримання стипендії.

Стипендіатам, призваним на військову службу у зв'язку з оголошенням мобілізації, протягом строку перебування на військовій службі виплачується стипендія у розмірі, встановленому згідно з цими Правилами за результатами навчання в останньому перед призовом навчальному семестрі.

У разі, коли студент має право на безоплатне харчування, але ХНУМ не має змоги його забезпечити, йому виплачується академічна або соціальна стипендія без урахування зменшення її розміру згідно з харчуванням.

Стипендіатам, які мають дітей віком до трьох років і продовжують навчання за денною формою, виплачуються щомісячна грошова допомога, передбачена законодавством, і стипендія, призначена згідно з цими Правилами.

Студентам денної форми навчання, які відповідно до наказу ректора ХНУМ поновлені на навчання за державним замовленням, у разі наявності у них права на призначення соціальної стипендії, така стипендія призначається за процедурою та у строки, визначені цими Правилами, згідно діючого законодавства.

2.5. З метою підвищення життєвого рівня та заохочення за успіхи у навчанні, участь у творчій, громадській, спортивній і науковій діяльності, за рішенням стипендіальної комісії університету може надаватись матеріальна допомога та заохочення студентам, асистентам-стажистам, аспірантам і докторантам, які навчаються за державним замовленням за денною формою навчання за рахунок коштів, передбачених у кошторисі ХНУМ, затвердженому у встановленому порядку.

Порядок використання коштів, передбачених для надання матеріальної допомоги та заохочення, затверджується вченою радою ХНУМ. Стипендіальна комісія приймає рішення щодо надання матеріальної допомоги та заохочення окремо щодо кожної особи і кожної виплати.

2.6. Студентам, які навчалися за державним замовленням і перебувають в академічній відпустці за медичними показаннями відповідно до наказу ректора Університету, в межах коштів, передбачених у кошторисі ХНУМ, затвердженому у встановленому порядку, щомісяця виплачується допомога у розмірі 50 відсотків мінімальної ординарної (звичайної) академічної стипендії.

Студентам з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, особам з їх числа, а також особам, які в період навчання у віці від 18 до 23 років залишилися без батьків, допомога виплачується у розмірі соціальної стипендії, яку вони отримували до початку академічної відпустки за медичними показаннями.

Зазначеним у цьому пункті особам, які хворіють на туберкульоз, допомога виплачується протягом 10 місяців з дня настання тимчасової непрацездатності у подвійному розмірі.

2.7. Особи, які згідно із Законом України “Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи” мають пільги під час призначення стипендії, за рахунок коштів, передбачених у державному бюджеті на здійснення заходів з ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, виплачується додаткова соціальна стипендія у сумі 170 гривень.

2.8. Студенти, аспіранти (докторанти), які реалізують право на академічну мобільність і зберігають статус здобувача вищої освіти (наукового ступеня) за денною формою навчання у ХНУМ імені І. П. Котляревського протягом строку навчання за програмою академічної мобільності в іншому навчальному закладі

поза межами України отримують стипендію, призначену відповідно до цих Правил, у разі, коли умовами договору про навчання за програмою академічної мобільності, укладеного ними з навчальним закладом за основним місцем навчання, регулярна безповоротна фіксована фінансова підтримка у грошовій формі протягом всього строку навчання за програмою академічної мобільності в іншому навчальному закладі не передбачена або передбачена у розмірі, що у перерахунку на національну грошову одиницю на дату укладення договору про академічну мобільність є меншою за розмір стипендії, що її призначено особі відповідно до цих Правил.

3. Порядок призначення академічних стипендій

3.1. Академічними стипендіями є:

- 1) стипендії, засновані Президентом України, Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України (у тому числі іменні), розміри та порядок призначення яких визначаються окремими нормативно-правовими актами;
- 2) ординарні (звичайні) академічні стипендії;
- 3) стипендії у підвищеному розмірі (підвищені стипендії) за особливі успіхи в навчанні;
- 4) академічна стипендія слухача підготовчого відділення, що призначається у розмірі 48 відсотків мінімальної академічної стипендії студентів вищих навчальних закладів I—II рівня акредитації.

Вчена рада ХНУМ імені І. П. Котляревського може призначати іменні стипендії Вченої ради студентам ХНУМ, які мають значні особисті досягнення в навчальній, творчій та науковій діяльності.

Розмір академічних стипендій визначений згідно з встановленим Кабінетом Міністрів України розміром мінімальної ординарної (звичайної) академічної стипендії. У разі, коли стипендіат має право на призначення кількох академічних стипендій, виплачується одна стипендія найбільшого розміру, якщо інше не передбачене законодавством.

3.2. ХНУМ імені І. П. Котляревського у межах коштів, передбачених для виплати стипендій, призначає академічні стипендії студентам, слухачам підготовчого відділення у відповідності до ліміту стипендіатів та згідно з рейтингом успішності (далі — рейтинг), що складається на підставі об'єктивних та прозорих характеристик, прямих вимірів навчальних досягнень здобувачів вищої освіти з кожного навчального предмета (дисципліни) і до якого включаються всі студенти та слухачі, які навчаються за державним замовленням на певному факультеті за денною формою навчання за відповідними курсом та спеціальністю.

Рейтинг студентів, які навчаються на одному факультеті за денною формою навчання за відповідними курсом та спеціальністю, оприлюднюється на офіційному веб-сайті ХНУМ не пізніше ніж через три робочих дні після прийняття відповідного рішення стипендіальною комісією.

Особа, яка протягом попереднього навчального семестру отримувала академічну стипендію і внаслідок тимчасової непрацездатності, підтвердженої довідкою закладу охорони здоров'я, не склала семестровий контроль у строк, визначений навчальним планом, має право на отримання академічної стипендії у розмірі мінімальної ординарної (звичайної) академічної стипендії відповідного

типу навчального закладу. Рішенням ректора таким особам встановлюється строк ліквідації академічної заборгованості, але не більш як місяць з дня припинення тимчасової непрацездатності, після чого питання призначення академічної стипендії такій особі вирішується на загальних підставах відповідно до цих Правил. У разі коли особі призначена академічна стипендія, здійснюється перерахунок коштів та виплата академічної стипендії у повному обсязі. Якщо стипендіат втрапить право на призначення академічної стипендії, виплата такої стипендії припиняється, відшкодування коштів, отриманих такою особою під час ліквідації академічної заборгованості, не здійснюється.

3.3. При формуванні рейтингу дотримуються такі обов'язкові вимоги:

затвердження і оприлюднення порядку формування рейтингу здійснюється не пізніше ніж за тиждень до початку нового навчального року. Протягом навчального року зміни до такого порядку не вносяться;

рейтинг, відповідно до якого студентам, слухачам підготовчого відділення, асистентам-стажистам, аспірантам та докторантам призначаються і виплачуються академічні стипендії протягом першого року навчання до першого семестрового контролю, формується на підставі конкурсного бала, отриманого ними під час вступу до ХНУМ імені І. П. Котляревського. Рейтинги, відповідно до яких студентам, слухачам підготовчого відділення, асистентам-стажистам, аспірантам та докторантам призначаються і виплачуються академічні стипендії протягом наступних навчальних семестрів, складаються за результатами останнього навчального семестру за кожним факультетом, курсом і за кожною спеціальністю на підставі успішності з кожного навчального предмета (дисципліни) з урахуванням участі у творчій, науковій, спортивній діяльності та громадському житті. При цьому складова успішності, що вираховується як середнє арифметичне всіх підсумкових оцінок контрольних заходів (іспити, заліки), передбачених навчальним планом, становить не менше 90 відсотків рейтингового бала. 10 відсотків рейтингового бала визначаються за показниками особистих значних досягнень студента у вищезазначених видах діяльності згідно переліку, наведеному в Додатку 1 до цих Правил.

Процедура розрахунку рейтингового бала, що визначає місце особи у рейтингу, є однаковою для здобувачів вищої освіти, які навчаються на одному факультеті, курсі за однією спеціальністю у ХНУМ імені І. П. Котляревського.

Студенти, які склали заліково-екзаменаційну сесію виключно на відмінні оцінки (А 90-100) знаходяться у верхньому окремому розділі рейтингового списку. Ця категорія студентів входить до загального ліміту стипендіатів, виділеного кожному факультету, курсу, спеціальності та має право на збільшення академічної (ординарної) стипендії на 45,5% за особливі успіхи в навчанні.

3.4. До рейтингу не включаються особи, які:

- протягом навчального семестру до початку поточного семестрового контролю з будь-якого навчального предмета набрали меншу кількість балів, ніж визначена у ХНУМ імені І. П. Котляревського межа незадовільного навчання (F,FX). Рішенням ректора таким особам може встановлюватися строк, протягом якого вони можуть покращити результати навчання, але не більш як до дати початку наступного навчального семестру згідно з навчальним планом за відповідною спеціальністю (спеціалізацією). У разі коли у визначений строк академічна

заборгованість не ліквідована, здобувач вищої освіти підлягає відрахуванню з числа осіб, які навчаються за державним замовленням;

- станом на перше число місяця, що настає після закінчення семестрового контролю згідно з навчальним планом, мають академічну заборгованість;

- до дати завершення семестрового контролю, визначеного навчальним планом, не склали семестровий контроль з будь-якого навчального предмета (дисципліни).

3.5. Перед початком підведення підсумків кожного семестрового контролю вчена рада ХНУМ з урахуванням видатків на стипендіальне забезпечення, затверджених університетом у встановленому порядку, визначає однаковий для всіх факультетів, курсів та спеціальностей ліміт стипендіатів, яким буде призначатися академічна стипендія за результатами такого семестрового контролю. Цей показник, згідно Постанови № 1050 КМ України, встановлюється у відсотках (у діапазоні від 40 до 45) фактичної кількості студентів денної форми навчання, які навчаються за державним замовленням на певному факультеті, курсі за певною спеціальністю станом на перше число місяця, наступного за датою закінчення семестрового контролю згідно з навчальними планами. Перед початком підведення підсумків семестрового контролю за другим семестр відповідного навчального року також встановлюється ліміт осіб, які зараховані на перший рік навчання і яким до першого семестрового контролю буде призначатися академічна стипендія на підставі конкурсного бала, здобутого під час вступу до ХНУМ.

3.6. Виплата стипендії студентам, які реалізували право на академічну мобільність при одночасному збереженні статусу здобувача вищої освіти за державним замовленням за денною формою навчання у ХНУМ і не отримували регулярної безповоротної фіксованої фінансової підтримки у грошовій формі протягом всього строку навчання за програмою академічної мобільності в іншому навчальному закладі здійснюється:

у разі, коли строк навчання в іншому навчальному закладі не перевищує одного семестру, — у розмірі, що призначений стипендіату ХНУМ за результатами останнього семестрового контролю відповідно до цих Правил;

у разі, коли строк навчання в іншому навчальному закладі перевищує один семестр, — протягом першого семестру навчання в іншому навчальному закладі у розмірі, що призначений стипендіату ХНУМ за результатами останнього семестрового контролю відповідно до цих Правил.

Питання подальшого призначення стипендії вирішується стипендіальною комісією після повернення здобувача вищої освіти до ХНУМ за таких умов:

визнання результатів, отриманих під час навчання за програмою академічної мобільності в іншому вищому навчальному закладі, не призвело до збільшення строку навчання особи за відповідним освітнім ступенем (освітньо-кваліфікаційним рівнем) та спеціальністю (напрямом підготовки) порівняно з нормативним;

у разі наявності за результатами навчання за програмою академічної мобільності у здобувача вищої освіти академічної заборгованості така заборгованість повинна бути ліквідована у встановленому законодавством порядку до закінчення першого після повернення особи семестрового контролю згідно з навчальним планом за відповідним курсом та спеціальністю (спеціалізацією) у ХНУМ.

Якщо на дату закінчення першого після повернення студента семестрового контролю згідно з навчальним планом за відповідним курсом та спеціальністю (спеціалізацією) у ХНУМ здобувач вищої освіти не має академічної заборгованості, питання призначення стипендії вирішується стипендіальною комісією відповідно до цих Правил на загальних підставах.

3.7. Академічна стипендія у мінімальному розмірі призначається:

студентам, які в межах ліміту стипендіатів згідно з рейтингом займають вищі позиції;

студентам першого року навчання до першого семестрового контролю на підставі рейтингового конкурсного бала, отриманого під час вступу до ХНУМ, в межах ліміту стипендіатів, визначеного відповідно до абзацу 3.5. розділу 3 цих Правил.

3.8. Розмір ординарної академічної стипендії збільшується на 45,5 відсотка у разі, коли за результатами навчання студенти отримали виключно відмінні оцінки (А).

3.9. Академічна стипендія асистентам-стажистам, аспірантам і докторантам, які навчаються за денною формою, устанавлюється у розмірі 90 відсотків відповідного посадового окладу, визначеного за схемою посадових окладів (з урахуванням наступних змін в оплаті праці на відповідних посадах), а саме:

викладача — для асистентів-стажистів і аспірантів;

професора — для докторантів.

Розмір стипендії докторанта збільшується на розмір доплат за наявний науковий ступінь або вчене звання, встановлених у граничних розмірах згідно з нормативно-правовими актами, у разі, коли відповідна освітньо-наукова (наукова) програма за профілем збігається з науковим ступенем або вченим званням. У разі наявності у докторанта кількох наукових ступенів (вчених звань) доплата встановлюється за вищим науковим ступенем (вченим званням). Питання про відповідність наукових ступенів, вчених звань профілю освітньо-наукової (наукової) програми вирішує ректор університету. Документи, що засвідчують наявність наукового ступеня, вченого звання, повинні відповідати нормам та вимогам, передбаченим законодавством.

4. Порядок призначення соціальних стипендій

4.1. Соціальна стипендія призначається у розмірі та порядку, визначеному Постановою №1045 Кабінету Міністрів України, тим студентам ХНУМ імені І. П. Котляревського, які навчаються за денною формою навчання, за результатами навчального семестру не мають академічної заборгованості, незадовільних результатів навчання, включені до рейтингу відповідно до цих Правил та належать до однієї з категорій, визначених цією Постановою.

4.2. Особи, які належать до зазначених у Постанові №1045 Кабінету Міністрів України категорій та вперше претендують або поновлюють право на призначення соціальної стипендії, подають до стипендіальної комісії у встановленому порядку відповідне письмове звернення із зазначенням дати та документи, що підтверджують їх право на отримання пільг та гарантій на стипендіальне забезпечення згідно з нормативно-правовими актами.

Якщо стипендіальна комісія вперше розглядає питання про призначення особі соціальної стипендії і при цьому заявник має право на призначення

соціальної стипендії одночасно за кількома підставами, за вільним вибором особи у письмовому зверненні зазначається тільки одна підстава для призначення тільки однієї соціальної стипендії.

4.3. Уповноважена особа, що визначена ректором ХНУМ, приймає документи, передбачені Постановою №1045 Кабінету Міністрів України, формує на кожного студента особову справу, завірену копію якої в десятиденний строк передає до органу соціального захисту населення за місцем розташування ХНУМ.

4.4. Соціальна стипендія призначається, починаючи з місяця звернення за її наданням та виплачується щомісяця.

У разі, коли строк закінчення навчання студента, який отримує соціальну стипендію, настає до закінчення місяця або коли він вибуває з навчального закладу до закінчення строку навчання, йому виплачується стипендія у повному обсязі за останній місяць навчання.

У період тимчасової непрацездатності, підтвердженої довідкою закладу охорони здоров'я, студенту виплачується стипендія у призначеному розмірі.

4.5. У разі, коли за результатами навчання успішність осіб, зазначених у пункті 4.1. цього розділу, а саме: студентів, які займають найвищі рейтингові позиції і мають право на призначення академічних стипендій за особливі успіхи у навчанні у межах установленого ліміту стипендіатів, додатково до соціальної стипендії, за рахунок коштів, передбачених ХНУМ для виплати академічних стипендій, таким здобувачам вищої освіти додатково виплачуються кошти, що складають різницю між розміром підвищеної академічної стипендії та розміром соціальної стипендії, що виплачується у встановленому законодавством порядку.

4.6. Особам, зазначеним у пункті 4.1. цього розділу, розмір соціальної стипендії збільшується:

студентам, які є інвалідами по зору і слуху, — на 50 відсотків мінімальної ординарної (звичайної) академічної стипендії;

студентам, що входили до складу військових формувань і за рішенням відповідних державних органів направлені для участі в операціях з підтримання миру і безпеки або відряджені до держав, в яких велися бойові дії, — 30 відсотків.

5. Порядок надання матеріальної допомоги та заохочення

5.1 З метою заохочення студентів, слухачів підготовчого відділення, асистентів-стажистів, аспірантів та докторантів до навчання, активної участі у творчій, громадській, спортивній та науковій діяльності, в Університеті впроваджується Порядок надання матеріальної допомоги та заохочення.

Джерелом надання матеріальної допомоги та заохочення є кошти загального фонду державного бюджету, передбачені на виплату стипендій, в межах стипендіального фонду, затвердженого в кошторису.

Підставою для призначення премії або матеріальної допомоги є клопотання стипендіальної комісії.

До заохочення подаються студенти, слухачі підготовчого відділення, асистенти-стажисти, аспіранти та докторанти, які мають високі показники у творчій роботі, досягнення на міжнародних та національних конкурсах, на предметних та наукових олімпіадах, беруть активну участь у громадській діяльності університету:

- * Участь у конкурсах і фестивалях та отримання звання лауреата;
- * Участь і отримання диплома у міжнародних всеукраїнських та регіональних олімпіадах;
- * Участь у концертах в концертних та театральних провідних залах України та зарубіжжя;
- * Участь у загальноуніверситетських звітних мистецьких заходах та виступи з сольними концертами;
- * Участь у науковій діяльності;
- * Участь в спортивних змаганнях;
- * Активна участь у громадській діяльності.

5.2. З метою підвищення життєвого рівня, подолання скрутного матеріального становища, для оздоровлення або за наявності вагомих причин (у разі тривалої хвороби, нещасного випадку в сім'ї тощо) наказом ректора за поданням стипендіальної комісії надається матеріальна допомога.

Підставою для подання стипендіальної комісії є заява особи на отримання матеріальної допомоги, до якої додаються документи, що підтверджують причину звернення за допомогою.

Премія і матеріальна допомога видається в межах стипендіального фонду, затвердженого в кошторисі і максимальними розмірами не обмежується.

На виплату премії та матеріальної допомоги може бути спрямовано економію стипендіального фонду, що утворюється в Університеті протягом року.

**Критерії нарахування додаткових балів
в межах 10 відсотків рейтингового балу студента
за особливі досягнення**

1. Перемога у міжнародному конкурсі (фестивалі) – 2 бали
2. Участь у мистецьких фестивалях, конкурсах тощо – 1 бал
3. Перемога у національному, регіональному конкурсі (фестивалі) – 1 бал
4. Перемога у конкурсі, олімпіаді з гуманітарних дисциплін – 1 бал
5. Участь у наукових конференціях, публікації – 1 бал
6. Активна участь у студентському самоврядуванні, суспільно-громадська діяльність – 1 бал
7. Проведення концерту-лекції (не менше чотирьох виступів) – 1 бал.
8. Волонтерська діяльність (не менше двох: підготовка та проведення концертів або громадська діяльність спрямована на допомогу соціально-незахищеним верствам населення) – 1 бал
9. Значні спортивні досягнення – 1 бал
10. Активна концертна діяльність (не менше п'яти виступів) – 1 бал

Згідно цих критеріїв завідувачі кафедр заповнюють інформаційні таблиці (зразок додається) та надають їх до деканату. Ці бали (в разі наявності) додаються до академічного балу успішності студента та складають його підсумковий рейтинговий бал.

